

DET DANSKE MINKERHVERV: NEDLUKNING 2020-2021

Henning Otte Hansen, Institut for Fødevarer- og Ressourceøkonomi, Københavns Universitet

Med beslutningen den 4. november 2020 om at aflive alle mink i Danmark blev for første gang en stor erhvervssektor de facto nedlagt. Det var også første gang, at folkesundheden havde så stor vægt bag en væsentlig politisk beslutning. Folkesundheden og sundhedsmyndighedernes vurderinger og anbefalinger var altafgørende i beslutningerne.

Det har dog også været et forløb, hvor man ikke kunne trække på erfaringer fra tidligere og tilsvarende situationer. Det gjorde det vanskeligt at træffe beslutninger, og det gav et noget ustabil og ikke særlig kønt forløb:

Bekæmpelsesstrategien blev ændret flere gange og var i fem forskellige faser. De skønnede omkostninger ved nedlukningen steg, og afvejningen mellem fordele og ulemper var mangelfuld. En meget vigtig begrundelse for aflivningen – frygten for mutationer og dermed svækkelse af fremtidige vacciner – var tilsyneladende ubegrundet. Den vel nok største politiske sag under hele minkforløbet var den manglende lovhjemmel bag beslutningen om aflivning af alle mink. Hele forløbet medførte en række yderligere diskussioner, herunder omfanget af aflivningerne, de samfundsøkonomiske omkostninger, værdifastsættelsen af indkomsttabene og forbud mod fremtidig minkavl.

Indledning

Den 4. november 2020 blev det danske minkerhverv reelt nedlukket: Som konsekvens af COVID-19 i mink og truslen mod folkesundheden blev det besluttet, at alle mink inklusive avlsdyr skulle aflives.

Det er første gang, at en så stor erhvervssektor de facto nedlægges, og første gang, at folkesundheden har haft så stor vægt bag en stor politisk beslutning.

Det er ikke formålet med denne artikel at komme med en samlet vurdering af nedlukningen af den danske minksektor. En sådan vurdering vil indeholde flere tværfaglige problemstillinger, hvor både folkesundhed, veterinære forhold, virologi, erhvervs- og samfundsøkonomiske forhold samt risikoanalyser skal vurderes og afvejes. Det er næppe heller muligt at komme med entydige konklusioner, fordi de alter-

native scenarier – scenarier med ingen eller kun delvis nedlukning – er vanskelige at beskrive endsige dokumentere.

Formålet er derimod at beskrive det overordnede forløb, begrundelserne, konsekvenserne og de diskussionsemner, som fulgte med.

Forløbet

Den 15. juni 2020 blev der første gang konstateret COVID-19 i mink i Danmark. I de følgende to uger blev yderligere to farme konstateret smittede – alle tre var i Hjørring og Frederikshavn kommuner. De tre smittede farme blev slået ned ud fra et forsigtighedsprincip.

Der blev efterfølgende gennemført en landsdækkende COVID-19-screening af 10 pct. af alle danske minkfarme, repræsentativt baseret på en tilfældig stikprøveud-

pegning. Alle 125 besætninger, der deltog i undersøgelsen, viste sig at være negative for COVID-19 (4. juli).

Samtidig hermed offentliggjorde de fire styrelser: Fødevarestyrelsen, Sundhedsstyrelsen, Styrelsen for Patientsikkerhed og Statens Serum Institut en rapport som et beslutningsgrundlag vedr. COVID-19 i mink i Danmark. Her var vurderingerne (Fødevarestyrelsen, 2020a), at:

- der er ringe risiko for, at der sker smitte fra en COVID-19-positiv minkfarm ud i det omgivende samfund via mennesker.

- . . . mink under de ovenfor beskrevne forudsætninger . . . med den nuværende viden forventeligt ikke vil udgøre et væsentligt smittebidrag til pandemien med COVID-19.

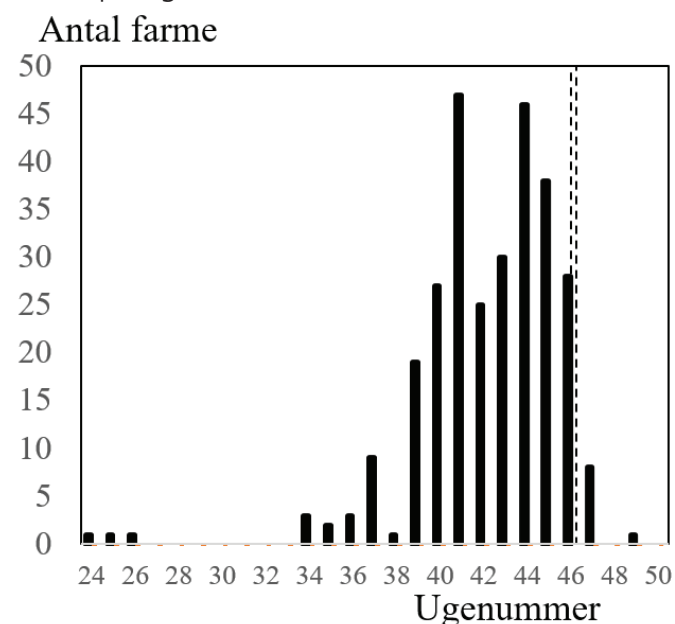
- der ikke længere er behov for aflivning ud fra et forsigtighedsprincip. I rapporten anbefalede man dels brug af værnemidler, dels en række foranstaltninger til minimering af smitte.

Regeringen besluttede på den baggrund den 6. juli at ændre strategi til inddæmning af smitten, således at mink på smittede farme ikke længere skulle slås ned.

Fremover ville smittede besætninger blive sat i isolation og underlagt restriktioner, og nye krav til smittebeskyttelse, kontrol, test m.m. blev indført.

Herefter var der syv uger uden konstaterede smittetilfælde på minkfarme. Fra midten af august og i september var der igen nogle smittetilfælde, men det var først i slutningen af september, at smitteudbrudene for alvor begyndte, jf. figur 1.

Figur 1 Antal konstaterede nye smittede minkfarme pr. uge

Anm.: Den stiplede linje viser tidspunktet for den begyndende aflivning af mink.

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Fødevarestyrelsen (2021).

I midten af september konkluderer Fødevarestyrelsen i et notat, igen udarbejdet i samarbejde med Sundhedsstyrelsen, Styrelsen for Patientsikkerhed og Statens Serum Institut, SSI (Fødevarestyrelsen, 2020b), at risikoen for introduktion af COVID-19 til minkbesætninger via mennesker aktuelt var høj. Der var også en risiko for spredning fra minkbesætninger via mennesker til det omgivende samfund. Det anførtes også, at der fortsat skete betydende genetiske ændringer i minkvarianten, som vakte bekymring for fremtidig human immunitet. Risikovurderingen kunne give anledning til yderligere tiltag, herunder om aflivning af smittede besætninger burde komme på tale.

Nogle få dage senere (16. september) skriver Dansk Veterinær Konsortium (2020a): "at den fortsatte udvikling af virus i mink med flere og flere mutationer i spikeproteinet og spredning ved videresmitte til

mennesker i Danmark kan derfor udgøre en potentiel fare for folkesundheden."

På baggrund af dette iværksatte Miljø- og Fødevareministeriet skærpede kontrol- og overvågningstiltag pr. 21. september 2020.

Den 24. september skriver Sundhedsstyrelsen i et notat (Sundhedsstyrelsen, 2020), at samlet set har de seneste ugers overvågning og opsporing vist, at de tiltag, der er implementeret på nuværende tidspunkt, ikke har været tilstrækkelige til at forebygge smitte af nye minkfarme. Hvis indsatserne *"ikke resulterer i tilfredsstillende resultater men derimod yderligere samfundssmitte, kan dette have store konsekvenser for smittespredning og dermed såvel for den enkelte borger som for hele samfundet."*

Notatet dannede grundlag for, at Miljø- og Fødevareministeriet og Sundheds- og Ældreministeriet den 28. september besluttede, at der var behov for en ny strategi for håndtering af COVID-19 på minkfarme.

Den 1. oktober (uge 40) kunne man se, at de iværksatte tiltag ikke havde været tilstrækkelige til at inddæmme smittespredningen. På baggrund af risikovurderinger fra Statens Serum Institut besluttede regeringen derfor, at smittede besætninger samt besætninger inden for en 7,8 km-radius af smittede besætninger fremadrettet skulle aflives, mod at avlerne får en kompensation.

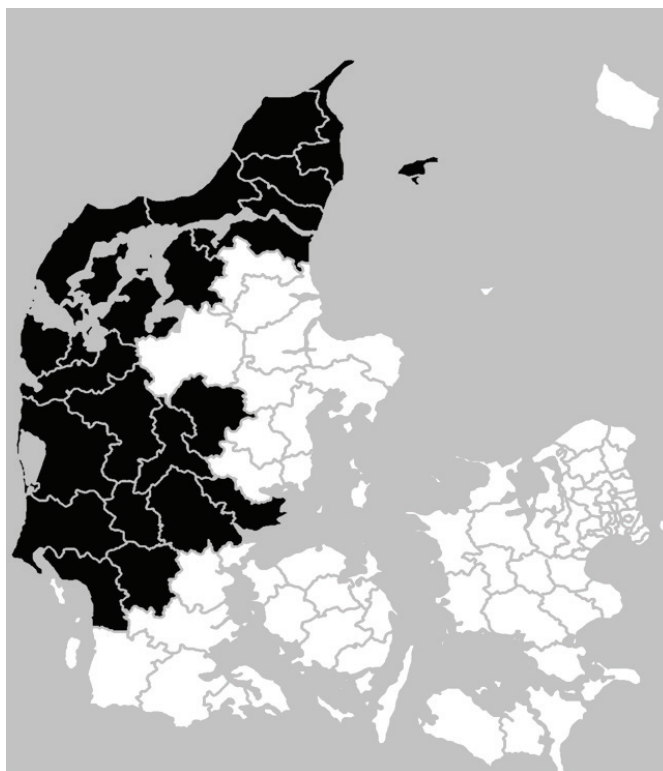
Grænsen på de 7,8 kilometer var baseret på en undersøgelse af de første 20 smittede farme i Nordjylland, hvor afstanden mellem en smittet farm og den nærmeste smittede farm vurderedes at ligge på mel-

lem 0,6 kilometer og 7,8 kilometer. I denne undersøgelse (Dansk Veterinær Konsortium, 2020a) blev det understreget, at afstand mellem farme er den bedste forklaring på smittespredning, men at *"kriterier til udvælgelse af, hvilke omkringliggende besætninger der bør aflives, er behæftet med stor usikkerhed på grund af den manglende påvisning af risikofaktorer"*.

Den 8. oktober begyndte man at aflive smittede besætninger samt besætninger inden for zonerne.

I de følgende uger steg antallet af smittede besætninger, og i alt blev 290 ud af 1.147 pelsfarme smittet med COVID-19. Smitten forblev relativt regional, jf. figur 2.

Figur 2 Kommuner med smittede pelsfarme, 2020

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Fødevarestyrelsen (2021).

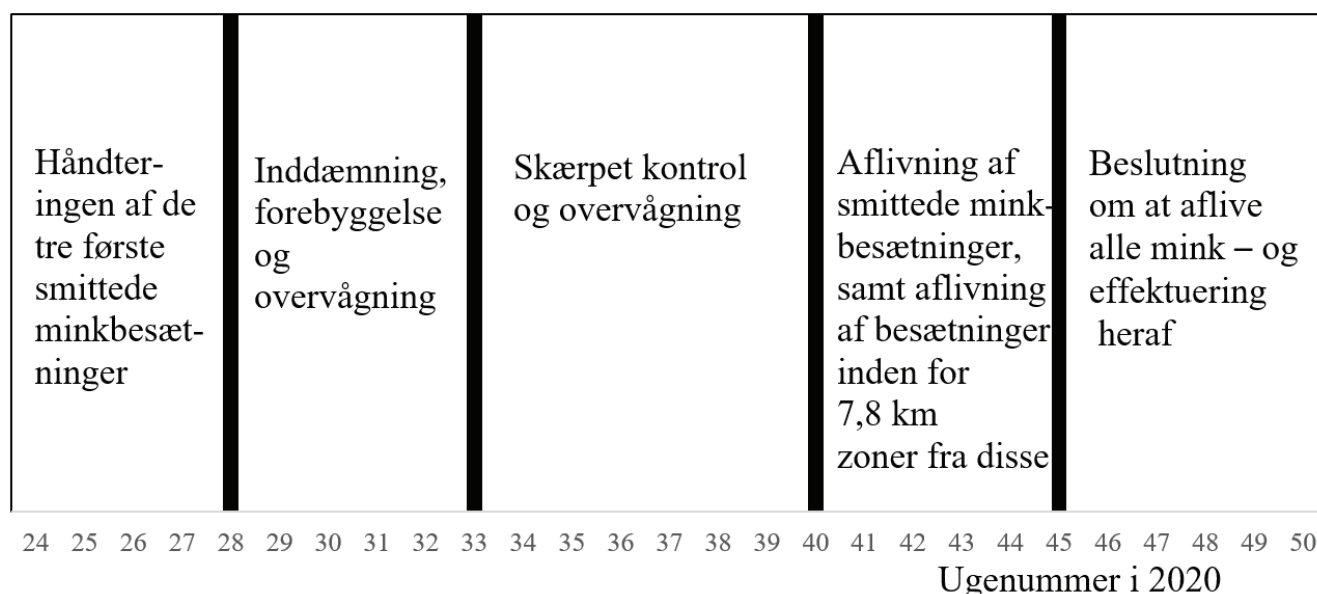
Statens Serum Institut (2020a) vurderede den 3. november, at en fortsat minkproduktion i 2021 ville medføre en risiko for gentagelse af smittespredning blandt mink og mennesker. Man vurderede, at dette ville indebære en stor risiko for folkesundheden, både ved at medføre større sygdomsbyrde blandt mennesker, og ved at et stort virusreservoir i mink øgede risikoen for, at der igen opstod nye virusmutationer, som vacciner ikke giver optimal beskyttelse imod. Man konkluderede således, at *"en fortsat minkavl under en igangværende COVID-19-epidemi indebærer en betydelig risiko for folkesundheden, herunder for mulighederne for at forebygge COVID-19 med vacciner"*.

Konklusionen fra Statens Serum Institut var under forudsætning af, at minkproduktionen fortsatte i Danmark, således at der i 2021 blev genetableret en stor population af mink . . . Det var ikke nærmere defineret, hvad man mente med "stor population". Det blev nævnt, at den årlige bestand var på 17 mio. mink, og at avlsdyrene til næste års bestand udgør ca. 20 pct. heraf.

Forudsætningen for risikovurderingen var, at *"minkavlere efter aflivning af smittede dyr eller pelsning i 2020-sæsonen fortsætter minkproduktionen ind i 2021 som normalt."* Det var ikke nærmere præciseret, hvad "normalt" er. Primo november 2020 var mere end 280 minkfarme allerede smittede, og dermed ville 2021 allerede blive et unormalt år med en forventet betydeligt mindre bestand og produktion. Også de faldende priser på minkskind siden 2015 havde medvirket til et faldende antal pelsfarme. Alene i perioden 2015-2019 faldt antallet med 28 pct. (fra 1.475 til 1.060), og skindproduktionen faldt med 4 pct. Denne udvikling ville med stor sandsynlighed være fortsat i 2020, idet lave priser og besværlige afsætningsforhold på kort sigt gjorde minkavl endnu mindre attraktivt.

Risikovurderingen fra Statens Serum Institut var et centralt dokument, og det dannede grundlag for regeringens beslutning om aflivning af alle mink i Danmark. Dermed nåede man til den femte og sidste fase i udbredelse og bekæmpelse af COVID-19 i den danske minksektor, jf. figur 3.

Figur 3 Faser i udbredelse og bekæmpelse af COVID-19 i den danske minksektor

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Miljø- og Fødevareministeriet (2020a).

Beslutningen om at aflive alle landets mink blev truffet om aftenen den 3. november. Det skete på et møde i regeringens koordinationsudvalg, hvor både stats-, finans-, justits-, udenrigs- og skatteministeren er medlemmer. Det blev samtidig besluttet, at muligheden for, at der efter COVID-19-epidemien kan genopbygges en minkindustri i Danmark, ikke skulle afskæres, jf. Miljø- og Fødevarerministeriet (2020a).

På et pressemøde den 4. november offentliggjorde regeringen sin beslutning om, at alle mink i Danmark skulle aflives med henvisning til den omfattende smittespredning af COVID-19 i mink og sundhedsmyndighedernes skærpede risikovurdering.

På pressemødet ridsede statsminister Mette Frederiksen situationen op med udgangspunkt i Statens Serum Instituts vurderinger:

- Nu COVID-19-smitte på 207 mink-farme.
- Udviklingen er sket trods en intensiv indsats for at begrænse smitten.
- Der ses smitte med nye, muterede typer af COVID-19, både i danske minkbesætninger og i lokalbefolkningen.
- Det er ikke lykkedes at begrænse yderligere spredning til det omkringliggende samfund.

Hendes konklusion var, at den muterede virus – via mink – kunne indebære den risiko, at den kommende vaccine ikke kommer til at virke, som den skal (Statsministeriet, 2020a). Vurderingen var, at muteret virus hos mink kan have voldsomme negative konsekvenser for hele verdens håndtering af den igangværende pandemi.

Det krævede resolut handling, hvilket

betød, at alle mink i Danmark – herunder også avlsdyrene – skulle aflives. Handlekraften blev begrundet med, at det drejede sig om liv og død – ikke kun i Danmark, men i hele verden. Det drejede sig også om økonomi, eksport og arbejdspladser.

Faglig direktør i Statens Serum Institut, Kåre Mølbak, fulgte op og nævnte to bekymringer (Statsministeriet, 2020a):

- Et stort reservoir på op til 17 millioner dyr, der har COVID-19-virus, og som kan smitte mennesker og dermed give yderligere anledning til epidemi i Danmark.
- Mutationer, hvor man især var bekymret for Cluster 5-varianten.

Konklusionen var, at fortsat minkavl under en igangværende COVID-19-epidemi ville indebære en betydelig risiko for folkesundheden. Risikoen var både national og international, herunder mulighederne for at forebygge COVID-19 med vacciner (Statsministeriet, 2020a).

Avlsdyrene

Et afgørende punkt i beslutningen om aflivning var, at også avlsdyrene skulle aflives. Avlsdyrene var et særskilt emne: Hvis også avlsdyrene skulle aflives, ville det være meget vanskeligt at genstarte sektoren efter en periode. Den danske minkbestand var relativt fri for smitsomme sygdomme som for eksempel plasmacytose. Samtidig var der et genetisk forspring i form af pelskvalitet, pelsstørrelse m.m., hvilket medførte konkurrencemæssige fordele over for en række andre lande. De danske minkskind havde over en længere årrække kunnet opretholde en betydelig merpris over for minkskind produceret i udlandet

(Hansen, 2016).

Statsministeren understregede på pressemødet den 4. november, at *"det var nødvendigt at aflive alle mink i Danmark. Det gælder desværre også avlsdyrene. Vurderingen fra Statens Serum Institut er klar: En fortsat minkavl under den igangværende epidemi indebærer en betydelig risiko for folkesundheden, herunder for mulighederne for at forebygge COVID-19 med vacciner."* (Statsministeriet, 2020a).

Statens Serum Institut ved Kåre Mølbak afviste dog efterfølgende, at vurderingen fra Statens Serum Institut kunne anvendes til at konkludere, om der er stor risiko ved at lade avlsdyrene overleve eller ej, idet der ikke er spurgt specifikt til dette.

"Statens Serum Institut har således ikke taget stilling til forskellige løsninger, eksempelvis midlertidigt forbud mod produktion men tilladt opretholdelse af en mindre mængde avlsdyr samt andre mulige løsninger" (Mølbak, 2020a).

"Kåre Mølbak kunne ellers godt have forestillet sig en model, hvor man havde nøjedes med at slå 99,5 procent af minkene ned og så beholdt de vigtige avlsdyr" (Mølbak 2020b)

Dansk Veterinær Konsortium (DK-VET), der er et samarbejde mellem Københavns Universitet og SSI, som rådgiver regeringen om bl.a. mink og COVID-19, vurderede også, at man ikke kunne anvende risikovurderingen til at konkludere, at avlsdyrene skulle aflives. Ifølge Nørrung (2020) kunne man ikke fremvise et dokument, hvor der stod, at avlsdyrene også skulle aflives. Tværtimod skrev DK-VET, at med det nuværende

grundlag kunne det genetiske materiale fra mink kun bevares gennem opretholdelse af bestande af levende dyr. Det vurderedes, at det ville være muligt at opbevare et sådant antal dyr på en sundhedsmæssigt forsvarlig måde . . . (Dansk Veterinær Konsortium, 2020b).

Omkostningerne ved nedlukningen

Den mulige omkostning ved en nedlukning havde naturligvis stor interesse – både før, under og efter beslutningen om nedlukningen.

Allerede den 10. oktober stillede Carl Valentin (SF) følgende spørgsmål til ministeren for fødevarer, fiskeri og ligestilling: *"Vil ministeren oplyse, hvad det vil koste staten, hvis alle minkbesætninger slås ned?"*

I svaret til Folketinget (Miljø- og Fødevareministeriet, 2020b) tog Fødevarestyrelsen udgangspunkt i en aflivning af alle danske minkbesætninger (ca. 1.100) som led i smittebekæmpelse og ikke en udfasning af minkerhvervet. Følgende omkostninger og omkostningsposter blev anført:

- 2,3-2,8 mia. kr. i umiddelbare erstatninger til besætningerne for dyr og driftstab.
- 2,4 mia. kr. til rengøring og desinfektion af smittede besætninger, såfremt alle besætninger smittes.
- Rengøring og desinfektion af smittede besætninger (uden angivelse af beløb).
- Øvrige erstatningskrav mod staten som følge af aflivning af mink (uden angivelse af beløb).

I alt blev der således beregnet et beløb

på 5 mia. kr., og heraf gik ca. halvdelen til minkavlerne og halvdelen til rengøring.

Den 5. november blev alene tabet ved tabte investeringer, tabt indtjening og tabt beskæftigelse i erhvervet skønnet til 8-10 mia. kr. (Hansen, 2020a). Medregnes tabet i følgeindustrien, blev det den 10. november skønnet til 10-12 mia. kr. (Hansen 2020b).

I lovforslaget, der blev fremsat den 10. november (Folketinget, 2020), skulle de økonomiske konsekvenser og implementeringskonsekvenser for det offentlige angives. Her blev det anført, at det *"ikke er muligt på forhånd at opgøre et sikkert estimat for de samlede omkostninger for det offentlige, men det vurderes, at de samlede omkostninger for staten som følge af lovforslaget vil udgøre mindst 5 mia. kr."*

Den 22. september godkendte fødevareministeren et bilag vedrørende håndtering af coronasmitte i mink (Miljø- og Fødevarerministeriet, 2020a). Her vurderes det: *"Der kan også ske aflivning af alle mink-besætninger ud fra et forsigtighedshensyn. Dette vil dog være meget vidtgående og forudsætter en belysning af kompensation af de berørte besætningsejere, der skønnes at beløbe sig til 3,0 mia. kr. (aflivning før pelsning) og 1,13 mia. kr. (aflivning efter pelsning). Hertil skal lægges tab af bygninger og udstyr samt håndtering af de ca. 6.000 arbejdspladser i minkerhvervet."*

Det endelige – men i sagens natur også kun skønnede – tab blev fastlagt efter både økonomiske og politiske hensyn i den endelige aftale, der blev indgået den 25. januar 2021 mellem regeringen, Venstre,

Radikale Venstre, Socialistisk Folkeparti og Liberal Alliance. Her blev det forventede tab opgjort til 16-19 mia. kr.

Modellen til erstatning til minkavlerne består af tre hovedelementer (Erhvervsministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021):

1. En erstatning for mink, der er slået ned i 2020, men som ikke er pelset, og derfor ikke kan sælges i 2021. Erstatningen tager udgangspunkt i det antal mink, den pågældende avler har slået ned, men ikke pelset, i 2020. Minkavleren modtager en erstatning per mink og vælger selv, om erstatningen skal udregnes ud fra gennemsnittet af 2019- og 2020-prisen eller ud fra den realiserede pris ved Kopenhagen Furs auktioner i 2021, dog maksimalt 250 kr. per skind. Fra den beregnede erstatning modregnes alle sparede udgifter, herunder til foder, dyrlæger, pelsning osv., i 2020.

2. En erstatning for tabt fremtidig indtjening i 2022-2030. Den forventede fremtidige indtjening for den enkelte avler baseres på en forventet pris på minkskind, udregnet som et gennemsnit af de seneste ti års priser, dog fraregnet højeste og laveste værdi. Prisen for den enkelte avler vil blive korrigeret for kvaliteten af avlerens skind målt ved de opnåede priser i 2017-2019 sammenlignet med gennemsnitspriserne i årene. Der lægges et loft ind i beregningen, så korrektionen for kvalitet maksimalt kan føre til en pris, der er 5 pct. højere end gennemsnittet.

3. Den forventede restværdi af minkavlerens kapitalapparat i 2030, herunder stalde, bure mm. Værdien af ejendommen i 2030 tilbagediskonteres til 2021, og dette

Tabel 1 Forventede omkostninger for staten ved nedlukning af minkerhvervet

	Mio. kr.
Erstatning til avlerne	
Erstatning til minkavlere 2022-2030	8.900
Erstatning i 2021 for aflivede, ikke-pelsede dyr	1.800 - 2.800
Dvaleordning	60
Lukkeomkostninger	80
Indsats i Finansiell Stabilitet for konkursramte avlere	30
Direkte erstatning, i alt	10.870 - 11.870
Til erhvervet generelt	
Erstatning til følgeerhverv	3.000 - 4.000
Omstillingspulje	100
Til erhvervet generelt, i alt	3.100 - 4.100
Øvrige	
Nedrivning af produktionsanlæg mv.	1.500 - 2.700
Minktaksationskommissioner	100
Øvrige, i alt	1.600 - 2.800
I alt	15.570 - 18.770

Kilde: Egen fremstilling på grundlag af Erhvervsministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021).

beløb udbetales til avleren sammen med den øvrige kompensation.

Tabel 1 indeholder de eksakte, men skønnede, omkostningsposter. Den største post er "Erstatning til minkavlere 2022-2030", der omfatter både erstatning for tab af fremtidigt indkomstgrundlag og erstatning for restværdien af produktionsapparatet, der ikke længere har værdi for minkavleren.

Den næststørste post er "Erstatning til følgeerhverv" og omfatter en række erhverv, der er direkte afhængige af minkavlernes forretning – herunder fodercentraler, pelsier, auktionshuse og transportvirksomheder. Til disse erhverv gives der erstatning for tabet af den del af deres forretning, der vedrører den danske minkbranche.

Aftalen om erstatning til minkerhvervet

blev først indgået 2½ måned efter beslutningen om nedlukning. Der er flere forklaringer på denne forsinkelse:

Der var en række politiske motiver for at få fokus på sagen og herunder også den manglende lovhjemmel, og det trak sagen i langdrag.

En støtteordning skulle godkendes af EU (Prehn, 2020), hvorfor der var en løbende dialog om en forhåndsgodkendelse.

Forsinkelsen skyldtes også, at det var vanskeligt at blive enige om størrelsen på kompensationen. Værdien af den tabte pelsproduktion er vanskelig at opgøre, når markedsprisen er meget ustabil over tid. Samtidig er der priscykler på markedet og klare sammenhænge mellem udbud og priser, hvilket der også skal tages hensyn til (Hansen, 2020c). Man valgte at tage

udgangspunkt i de seneste ti års priser.

Et andet diskussionspunkt var længden på den periode, hvor der skulle gives erstatning. Resultatet blev, at erstatningen for tabt indtjening skulle dække perioden 2022-2030, altså ni år. Det er ikke nærmere begrundet, hvorfor netop denne periode er valgt. På den ene side har mange minkfarmere udviklet en specialkompetence igennem mange år, og denne kompetence er i store træk tabt for altid. På den anden side bliver minkfarmere ofte betragtet som stabil arbejdskraft, der relativt let kan få beskæftigelse i andre erhverv. Alt i alt vil den tabte indtjening variere meget fra minkfarmer til minkfarmer, og det er umuligt at opgøre individuelt.

Endelig var der også stor uenighed om den såkaldte dvaleordning. Dvaleordningen skulle gøre det muligt for de minkfarmere, der ønskede at blive i minkavlserhvervet, at lægge deres produktion i dvale til og med 31. december 2021, til det igen er muligt og sundhedsfagligt forsvarligt at drive minkavl i Danmark. Disse avlere skulle modtage kompensation for deres omkostninger i dvaleperioden, ligesom de ville modtage en driftstabserstatning for avlsdyr – men ingen erstatning for bygninger, maskiner eller andet.

Dansk Pelsdyravlerforening frarådede sine medlemmer at bruge ordningen, fordi alle de fælles virksomheder – København Fur, fodercentralerne, pelsierne osv. – ville forsvinde for evigt (Pedersen, 2021). Dvaleordningen blev også kritiseret for ikke at være attraktiv nok for minkfarmerne, hvorfor Dansk Folkeparti og de Konservative ikke var med i aftalen. Alternativet og Enhedslisten stod også uden for aftalen,

fordi de mente, at kompensationen var for høj (AgriWatch 2021).

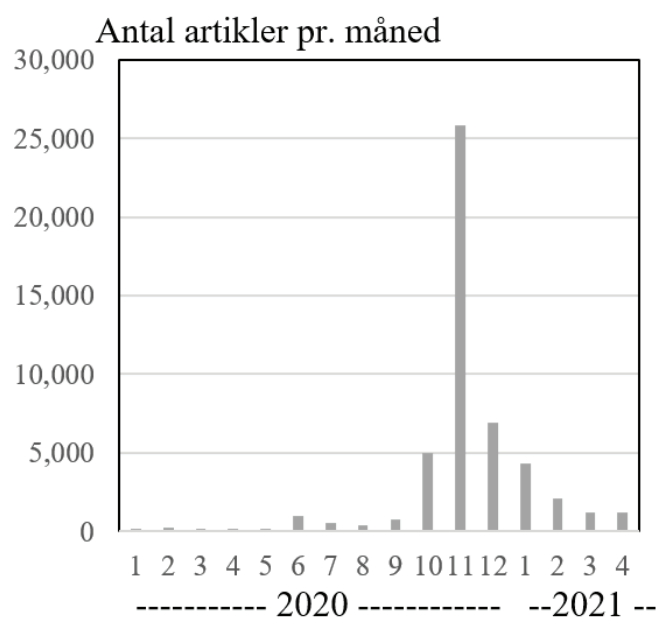
Diskussionerne i forbindelse med nedlukningen

Aflivningen af alle mink og dermed de facto en reel lukning af den danske minksektor skabte i sagens natur stor debat og mange reaktioner: Det er sjældent, at man fra regeringens side – og fra myndighedernes side – taler om en alvorlig trussel mod den globale sundhed, og om nedlukning af et relativt stort erhverv. Det er også sjældent, at en så stor beslutning tages så relativt hurtigt.

Den store interesse for sagen – både politisk og mediemæssigt – kan ses i figur 4, der viser antallet af artikler, hvor ordet "mink" indgår.

Figuren viser, at der især i november 2020 var en meget stor medieinteresse for mink-sagen.

Figur 4 Artikler pr. måned, hvor "mink" indgår

Noter: Artikler, indslag m.m. i alle medietyper
Kilde: Egne beregninger på grundlag af Infomedia.

Boks 1 viser også et lille udsnit af de overskrifter og udtalelser, der kom under hele forløbet.

Mange af diskussionerne skal naturligvis ses på baggrund af, at hele verden stod midt i en pandemi, hvor både årsager, forløb, konsekvenser og indgreb var helt ukendte eller meget vanskelige at vurdere. Der var også flere tværfaglige problemstillinger, hvor både folkesundhed, veterinære forhold, virologi, erhvervs- og samfundsøkonomiske forhold samt risikoanalyser skulle – eller burde – vurderes og afvejes. Dette gjorde både beslutningsgrundlag og de politiske beslutninger endnu vanskeligere.

En række spørgsmål bliver sandsynligvis afklaret i efterfølgende undersøgelser, men alle alternativer og scenarier kan i sagens natur aldrig blive helt gennemanalyseret.

Diskussionerne kan dog samles under en række yderligere temaer, jf. nedenfor:

Beslutningen om en aflivning af alle danske mink – avlsdyr, produktionsdyr i hele landet – var både håndfast og markant. Statsministeren begrundede det med ”på baggrund af sundhedsmyndighedernes klare anbefaling” (Statsministeriet (2020a), men den refererede risikovurdering indeholdt netop ingen anbefalinger. Specifikt aflivning af alle avlsdyr var heller ikke en del af myndighedernes anbefaling på beslutningstidspunktet, jf. afsnittet om avlsdyr.

SSI understregede umiddelbart herefter, at det ikke er SSI, der har foreslået aflivning af mink. ”SSI har alene foretaget en risikovurdering ift. human sundhed, hvis minkavlere efter aflivning af smittede dyr

eller pelsning i 2020-sæsonen fortsætter minkproduktionen ind i 2021 som normalt. SSI har således ikke givet forslag til mulige løsninger.” (SSI, 2020b).

Der blev også argumenteret for, at en landsdækkende aflivning var en overreaktion. Der fandtes for eksempel ingen smittede mink uden for Jylland, og de fem minkfarme på Bornholm skulle også aflive alle minkene.

Professor Lars Erik Larsen fra Københavns Universitet vurderede, at det havde været fuldt forsvarligt at køre videre med større minkbesætninger i Danmark, så længe det skete under skærpede forhold.

Et andet væsentligt diskussionspunkt er afvejningen af på den ene side sundhedsmyndighedernes risikovurdering og på den anden side de tilhørende omkostninger samt de erhvervs- og samfundsøkonomiske konsekvenser.

Sundhedsmyndighederne konkluderede flere gange – under forskellige forudsætninger – at fortsat minkproduktion i 2021 derfor kunne udgøre en potentiel fare for folkesundheden. På et tidspunkt endda en fare for den globale folkesundhed.

Risikovurderinger er særdeles vigtige, og de bør i sagens natur være fagligt begrundede og med angivelser af sandsynligheder, samt kort- og langsigtede effekter. Risikovurderinger viser således de mulige ulemper eller de tilhørende fordele ved at undgå ulemper (benefits). Disse risici og benefits skal naturligvis afvejes med de mulige omkostninger ved at forhindre disse risici – eller ved at opnå de ønskede benefits. Denne afvejning mellem ”cost og benefits” har i høj grad

Boks 1 Sagt om nedlukningen af den danske minksektor

Og det skulle ikke undre mig, hvis cluster-5 allerede er uddød. Men så vil der være mulighed for nye minkvarianter, der giver tilsvarende eller værre problemer, altså cluster-6, 7, 8.

Chefepidemiolog, professor Kåre Mølbak, Politiken 10. november

Men med den mutation, der nu er konstateret, så har vi et endnu større ansvar også for resten af verden . . . Det kræver resolut handling. For det første er det nødvendigt at aflive alle mink i Danmark. Det gælder desværre også avlsdyrene.

Statsminister, Mette Frederiksen, Pressemøde den 4. november 2020

Minkavlerne bør selv betale regningen for den forudsigelige katastrofe. Skatteborgerne skal ikke samle regningen op, når landmændene må aflive deres dyr, fordi de spreder død og ødelæggelse.

Susan Knorrenborg, 3. feb. 2021, Politiken

Jeg frygter, at når vi om 5 år ser tilbage på, hvad der skete, vil vi se en erhvervsskandale, hvor et erhverv bliver nedlagt uden noget rimeligt beslutningsgrundlag.

Henning Otte Hansen, 9. november 2020 til DR

Minkskandalen tegner et billede af ubegribelig inkompetence i centraladministrationen
Information, 19. november 2020

Ekspertter bekymrede over omfattende mørklægning af minkforløb: »Opsigtsvækkende, trist, demokratisk problem«

Christian Brink og Lars Nørgaard Pedersen, Berlingske, 27. marts 2021

Optimalt skulle alle, der har viden og indsigt, have sat os omkring et bord og diskuteret, hvad der var mest hensigtsmæssigt. Men magten er centraliseret, og den var ikke til forhandling.

Tage Pedersen, formand for Dansk Pelsdyravlerforening, Landbrugsavisen 12. dec. 2020

Der findes minkbesætninger over hele verden, så hvis den danske aflivningsmetode skulle virke, så skulle alle minkbesætninger i hele verden aflives. Ellers muterer corona jo bare i et andet land. . . Hvis regeringen ikke engang vil isolere nogle avlsdyr for at sikre fremtidens danske pelsindustri, så er det oplagt at konkludere, at der ligger en politisk agenda bag. Det kan ikke passe, at man truer den globale folkesundhed ved at isolere et par tusind gode mink på en øde ø.

Pernille Lous, kronik i Berlingske, 11. november 2020

Nekrolog: Farvel til en ikonisk milliardvirksomhed – og et unikt dansk andelseventyr for pels

Man behøver ikke at elske minkskind eller minkhold. Men man bør kunne påskønne, at Danmark blev verdens bedste til mink, satsede på kvalitet og formentlig drev minkfarme meget bedre end så mange andre lande i verden. Et andelseventyr er slut, når Kopenhagen Fur annoncerer sin lukning i det år, hvor virksomheden runder 90 år.

Thomas Bernt Henriksen, Berlingske, 12. november 2020

manglet i denne sag:

"Hvis man havde vidst, at det ville koste 19 milliarder, tror jeg ikke, man ville have besluttet at lukke ned. Men man sagde, at det truede folkesundheden, og så så man stort på, hvad det egentlig koster.

Når man trækker folkesundhedskortet, tør ingen sætte spørgsmålstegn. Måske har sundhedsmyndighederne udviklet sig til at være den lovgivende forsamling her i Danmark. Hvis de siger noget, bliver det ophøjet til lov.

Som borger må man gå ud fra, at regeringen har vurderet omkostningerne, når den træffer en beslutning. Så det bør ikke overraske regeringen, at man nu skal betale 19 milliarder. Man skulle have lavet et reelt skøn i stedet for kun at henvise til truslen mod folkesundheden." (Hansen, 2021).

De ca. 19 mia. kr. svarer ret præcist til den gennemsnitlige pris på fire supersygehuse. Det er så et åbent spørgsmål, om aflivningen af alle danske mink havde samme – eller større – værdi for Danmark end fire nye danske supersygehuse. Uanset svaret på dette spørgsmål understreger det behovet for tværfaglige vurderinger, når der næste gang skal besluttet større indgreb af betydning for både folkesundhed og samfundsøkonomi.

En mellemløsning, hvor man for eksempel havde tilladt et større antal avlsdyr eller en regionalisering, ville have reduceret omkostningerne betragteligt. Man kunne sandsynligvis have sikret folkesundheden med en langt mindre omkostning.

Spørgsmålet om det faglige grundlag for

aflivningen har også skabt stor diskussion. Et væsentligt argument omkring den 4. november var risikoen for, at effekten af en kommende vaccine bliver svækket eller i værste fald udebliver. "Men med den mutation, der nu er konstateret, så har vi et endnu større ansvar også for resten af verden . . . Vi har set flere forskellige former for mutationer. Og dét, der i særdeleshed har bekymret os, det er denne her Cluster 5 . . ." (Statsministeriet, 2020a).

Det viste sig relativt hurtigt, at cluster 5 sandsynligvis var forsvundet allerede på dette tidspunkt (Berlingske, 2020a).

Også spørgsmålet om værdien og afvejningen af de forskellige input til de afgørende risikovurderinger er blevet diskuteret.

Endelig er det blevet diskuteret, om der er en rimelig sammenhæng mellem sundhedsmyndighedernes analyser og de politiske handlinger. Sundhedsmyndighedernes analyser indeholdt ikke egentlige anbefalinger om aflivning, og analysernes konklusioner baserede sig på nogle forudsætninger, der næppe kunne begrunde en aflivning af alle mink i hele Danmark.

Statens Serum Institut anbefalede netop ikke at slå alle mink ihjel. Alligevel er den politiske beslutning om total aflivning mange gange blevet begrundet med sundhedsmyndighedernes anbefaling.

Diskussionerne drejede sig også om værdifastsættelse af de minkskind, der skulle destrueres, eller som ikke ville blive produceret. Ideelt set skulle minkavlerne kompenseres med en markedspris, som de alternativt ville have fået i den kommende 9-års periode uden indgreb. De aktuelle

salgspriser på minkskind var meget lave ultimo 2020 og primo 2021, og priserne havde været faldende siden 2015. Spørgsmålet var, om de aktuelle priser i 2020/21 var udtryk for enten en ny ligevægtspris, skabt af en faldende efterspørgsel, eller et lavpunkt i en normal priscyklus, som ville blive efterfulgt af en ny prisstigning, skabt af et kraftigt faldende udbud.

Resultatet blev, at man tog udgangspunkt i et gennemsnit af de seneste ti års priser, dog fraregnet højeste og laveste værdi.

Der var også en diskussion om, hvorvidt der nu var en god anledning til helt at forbyde minkavl i Danmark. En række lande havde allerede forbudt – eller meget vanskeliggjort – minkavl, herunder lande som UK, Holland og Norge. I loven er det præciseret, at forbuddet mod at holde mink i Danmark gælder til og med d. 31. december 2021.

Statsministeren understregede også efterfølgende: *"Der er ikke tale om, at regeringen har truffet en beslutning om at nedlukke minkerhvervet i Danmark. Det har vi ikke truffet beslutning om."* (Frederiksen, 2020).

Omvendt argumenterede både SF og Enhedslisten for, at smitteudbruddene var endnu et argument for at afvikle den danske minkproduktion (DR, 2020). Udviklingen havde fået de to af regeringens støttepartier til at kalde fødevarerministeren i samråd. Samtidig foreslog de, at minkavl skulle forbydes i Danmark.

Forslaget blev afvist af Socialdemokratiets dyrevelfærdsordfører, Anders Kronborg, med den begrundelse, at man ikke kan forbyde et erhverv hen over natten, og han

understregede: *"Branchen skal behandles ordentligt og anstændigt. Og det synes jeg ikke, det er bare at gå ud i medierne og vil have afviklet et lovformeligt erhverv i Danmark, hvor der faktisk er mange mennesker beskæftiget og har deres levebrød."* (DR, 2020).

Både dyreværnsorganisationen Anima og Danmarks Naturfredningsforening var imod muligheden for fortsættelse af minkerhvervet. Anima mente, at kompensationsaftalen skulle indeholde et endeligt punktum for minkavl. Danmarks Naturfredningsforening mener, at minkerhvervet har en skadelig effekt på natur, klima og miljø (Berlingske, 2021a).

Manglende lovhjemmel

Den vel nok største politiske sag under hele minkforløbet var den manglende lovhjemmel bag beslutningen om at aflive alle mink. Det var en problemstilling, der var kendt i en længere periode, men som alligevel blev udeladt i den politiske proces:

Den 22. september godkendte fødevarerministeren et bilag vedrørende håndtering af coronasmitte i mink (Miljø- og Fødevarerministeriet, 2020a). Heraf fremgår det bl.a., *"... at aflivning af alle danske besætninger, inklusive besætninger, der ikke er beliggende i området omkring et udbrudssted eller ikke er under mistanke, ikke vil kunne kræves aflivet mod erstatning på det foreliggende hjemmelsgrundlag, og at iværksættelse af scenariet derfor vil kræve en lovændring."* Ministeriet var derfor på et tidligt tidspunkt klar over, at der ikke var lovhjemmel til at aflive alle mink, og at det derfor var nødvendigt med en ny folketingsbeslutning.

Spørgsmålet om hjemmel til at aflive alle mink til hele landet blev ikke omtalt i sager til brug for drøftelser i de relevante rege- ringsudvalg i perioden efter den 1. oktober 2020 og frem til den 3. november 2020. Det betød, at da statsministeren den 4. november sagde, at alle danske mink skulle aflives, viste det sig efterfølgende, at der ikke var hjemmel i loven til at udstede den ordre.

Ifølge Miljø- og Fødevareministeriets egen redegørelse til Folketinget (Miljø- og Føde- vareministeriet, 2020a) påpeger Miljø- og Fødevareministeriet over for Justitsmini- steriet den 4. november inden presse- mødet, at der mangler en lovhjemmel. Det gentages senere samme aften. Det fremgik dog ikke af pressemødet, at der på embedsmandsniveau var drøftelser om hjemmelsgrundlaget for at aflive alle mink.

Den 5. november bliver Rigspolitiet, som skulle lede arbejdet med minkaflivnin- gerne, orienteret fra Justitsministeriet om, at der ikke er hjemmel til at aflive mink uden for smittezonerne, og at der arbejdes på et hastelovforslag, der vil skulle skabe denne hjemmel.

Den 6. november fremsender Fødevare- styrelsen et brev stilet til alle minkavlere i Danmark (boks 2).

Den 7. november bliver Statsministeriet varslet af Miljø- og Fødevareministeriet om et hastelovforslag om midlertidigt forbud mod mink, herunder med hjemmel til at slå mink ned i hele landet samt med hjemmel til ekspropriation.

Den 8. november udsendte Miljø- og Føde- vareministeriet følgende citat til pressen:

"Det er en alvorlig situation vi står i. Og regeringen har vurderet, at der i denne alvorlige situation skal handles hurtigt. Regeringen har derfor meldt ud, at alle mink i landet skal aflives af hensyn til fol- kesundheden. Regeringen har besluttet, at det hastede, situationens alvor taget i betragtning. Derfor har man vurderet, at man ikke kunne afvente ny lovgivning, inden man meldte dette ud. . . Det er der nu dialog med ordførere og partier om, og derfor er et nyt lovforslag under udar- bejdelse." (Miljø- og Fødevareministeriet, 2020a og Jensen (2020)).

Heraf fremgår det, at regeringen tilsyne- ladende var klar over, at ny lovgivning var nødvendig, men at det ikke kunne afvente.

Samme dag kontakter fødevareministeren alle partiers relevante ordførere vedrørende hastebehandling af lovforslaget. Hastebe- handling af et lovforslag kan ske i særlige tilfælde, hvis Folketinget giver dispensa- tion, men det kræver opbakning fra tre fjerdedele af medlemmerne

Da der efterfølgende er usikkerhed om, hvorvidt der kan opnås tilslutning til at hastebehandle lovforslaget, vurderer Fødevarestyrelsen, at der bør sendes et revideret brev til alle minkavlere (boks 2). Brevet sendes den 10. november, og her understreges det, at for raske minkfarme, der befinder sig længere væk end 7,8 km fra en smittet besætning, var der tale om en opfordring til aflivning.

Set ud fra et formelt og juridisk synspunkt er det naturligvis meget uheldigt, at en så stor beslutning tages og gennemføres uden tilstrækkeligt lovgrundlag. Der er sandsynligvis tale om et eller to grund-

Boks 2 De to breve fra Fødevarestyrelsen til alle minkavlere vedrørende aflivning af mink (uddrag)

Første brev: Fra Fødevarestyrelsen til landets minkavlere, fredag d. 6. november

Kære minkavler|

Regeringen har meldt ud, at alle mink i landet skal aflives af hensyn til folkesundheden. Det er vigtigt, at aflivningen foregår hurtigst muligt.

Vi har stor forståelse for jeres situation, som er forfærdelig for erhvervet, både besætningsejere, medarbejdere, familier og følgeerhverv.

.....

Minkfarme uden for zonerne

Aflivningen af alle mink (også avlsdyr) skal være overstået den 16. november 2020. Du skal derfor begynde på aflivningen og pelsning af besætningen hurtigst muligt.

Andet brev: Fra Fødevarestyrelsen til minkavlerne, d. 10. november

Brev til alle minkavlere i Danmark II

Kære minkavler

Version 2, 10. november 2020

Situationen ændrer sig meget hurtigt lige nu, derfor har det været nødvendigt at præcisere og ændre i det brev vi sendte ud fredag den 6. november.

Fødevarestyrelsen beklager meget, at det i brevet ikke fremgik, at der for raske minkfarme, der befinder sig længere væk end 7,8 km fra en smittet besætning, var tale om en opfordring til aflivning hurtigst muligt af hensyn til folkesundheden.

Regeringen har meldt ud, at alle mink i landet skal aflives af hensyn til folkesundheden. Det er vigtigt, at aflivningen foregår hurtigst muligt. Regeringen er derfor i fuld gang med at etablere de nødvendige hjemler til at påbyde aflivning uden for zonerne, til at udbetale de besluttede tempobonusser samt yde erstatning og kompensation til de berørte minkavlere.

Kilder: Fødevarestyrelsen (2020b+c).

lovsbrud, netop Grundlovens paragraf 3 om magtens tredeling, men også om et brud på paragraf 73 om ejendomsrettens ukrænkelighed (Berlingske, 2020b).

Ud fra et praktisk synspunkt havde det næppe den store betydning: Der var et klart flertal i Folketinget bag beslutningen, og det var jo primært en administrativ procedurefejl. Loven blev vedtaget den 21. december, hvor alle partier i rød blok stemte for, mens alle partier i blå blok

stemte imod.

Ud fra et politisk synspunkt fik sagen en stor betydning: Fødevareministeren måtte trække sig, og der kom en række forespørgsler og spørgsmål om sagen.

Forsøgene på at bortforklare eller negligere fejlen gjorde det nok heller ikke mere acceptabelt. Regeringen – understøttet af dokumenter – forklarer, at de relevante regeringsudvalg ikke kendte til

den manglende lovhjemmel, men alligevel argumenteres der for, at der ikke var tid til at afvente ny lovgivning. I brevet til minkavlerne understreges det, at den ulovlige instruks var ment som en anbefaling.

Granskningskommissionen

Som en udløber af sagen om den manglende lovhjemmel besluttede Folketinget at nedsætte en såkaldt granskningskommission samt to advokatundersøgelser. Granskningskommissioner er en ny, hurtigere undersøgelsesform, der er forankret i Folketinget og ikke i regeringen og Justitsministeriet, som det er tilfældet ved undersøgelseskommissioner. Granskningskommissioner har ikke nogen dømmende myndighed, idet de kun kan undersøge og redegøre for et forløb.

Formålet med denne granskningskommission var at undersøge beslutningsprocesserne bag aflivningen af de danske mink, jf. boks 3.

Det er værd at bemærke, at kommissionen udelukkende skal fokusere på procedure-spørgsmål, og den skal ikke forholde sig materielt til sundhedsfaglige eller veterinær-sundhedsfaglige spørgsmål.

Efterfølgende har netop formanden for granskningsudvalget, Karsten Lauritzen, Venstre, ønsket endnu en ekspertudredning eller en anden faglig undersøgelse. Her drejer det sig om det sundhedsfaglige belæg for aflivningen af alle mink (Landbrugsavisen, 2021).

Genstart?

Loven om aflivning af og midlertidigt forbud mod hold af mink gælder til og med den 31. december 2021. Medmindre loven

bliver forlænget, eller anden lovgivning træder i stedet, vil der derfor ikke være noget til hinder for, at minkproduktionen i Danmark starter igen. Trods nedlukningen er der stadig en række grundlæggende konkurrencefordele i Danmark, herunder adgang til foderråvarer, rådgivningstjeneste, F&U, landmandskompetencer m.m.

En række forhold gør dog en genstart meget vanskelig eller i det mindste problematisk:

- Ingen avlsdyr. Fordi alle mink inkl. avlsdyr er aflivet, og fordi de danske avlsdyr havde kvalitetsmæssige fordele, vil det være vanskeligt at starte op igen. Opkøb af udenlandske avlsdyr er muligt, men det er en både usikker og tidskrævende proces.

- Ingen infrastruktur. De kritiske led i værdikæden såsom foderfabrikker og afsætningsled er forsvundet og vil være meget vanskelige at genstarte i fuld skala.

- Dvaleordningen, der blev vedtaget, var ikke tilstrækkeligt attraktiv i forhold til nedlukningsalternativet.

- Der vil fremover være politisk og sundhedsmæssig usikkerhed m.h.t. mink-erhvervets fremtid i Danmark.

Formanden for Danske Minkavlere har også meget tydeligt sagt, at en genstart er urealistisk:

"Det bliver et farvel til dansk minkavl. Det har jeg sagt fra dagen efter pressemødet i november. Med den udmelding, der kom, kan erhvervet ikke genstartes." (Maskinbladet, 2021).

Også andre har pointeret, at det er van-

Boks 3 Kommissorium for en granskningskommission om sagen om aflivning af mink (uddrag)

Granskningskommissionen skal undersøge og redegøre for relevante myndigheders og ministres, herunder statsministerens og Statsministeriets, handlinger og involvering i tilknytning til beslutningen i november 2020 om, at alle mink i Danmark skulle aflives straks som led i indsatsen til bekæmpelse af COVID-19.

Perioden frem til pressemødet den 4. november 2020

Granskningskommissionen skal undersøge og redegøre for beslutningsprocesserne i og imellem relevante myndigheder, samt undersøge og redegøre for spørgsmål om overholdelse af legalitetsprincippet.

Som led i dette skal granskningskommissionen foretage en selvstændig vurdering af, hvorvidt der på tidspunktet for regeringens offentlige tilkendegivelse af beslutningen om, at alle mink i Danmark skulle aflives straks, var hjemmel i allerede gældende ret til dette tiltag – herunder også, hvornår i forløbet og på hvilken måde ministre er blevet gjort bekendt med oplysninger, der kunne indikere, at der muligvis ikke var hjemmel til påtænkte eller besluttede tiltag.

Pressemødet den 4. november 2020 og perioden herefter

Granskningskommissionen skal undersøge og redegøre for beslutningsprocesserne i og imellem relevante myndigheder i perioden fra det den 4. november 2020 blev offentliggjort, at regeringen havde besluttet, at alle mink i Danmark skulle aflives straks, indtil lovforslaget blev vedtaget af Folketinget den 21. december 2020.

Denne del af undersøgelsen og redegørelsen skal omfatte selve pressemødet den 4. november 2020 om situationen, hvor det ønskes belyst, om de deltagende ministre gav rigtige og fyldestgørende oplysninger til offentligheden.

Ydermere skal granskningskommissionen for denne periode undersøge og redegøre for myndighedernes gennemførelse af beslutningen om aflivning af alle mink i Danmark.

Gennemgående i undersøgelsen

Der ønskes en belysning af statsministerens tilsynspligt over for regeringens øvrige ministre under forløbet. Granskningskommissionens undersøgelse og redegørelse skal endvidere omfatte de oplysninger, som regeringen har givet Folketinget igennem hele forløbet. Som led i undersøgelsen heraf skal granskningskommissionen inddrage den rådgivning, der blev ydet til ministrene i forbindelse med kommunikation med Folketinget.

Granskningskommissionen skal ikke som led i sin undersøgelse forholde sig materielt til sundhedsfaglige eller veterinær-sundhedsfaglige spørgsmål om, hvorvidt truffe beslutninger var nødvendige eller hensigtsmæssige, eller hvorvidt truffe beslutninger blev bragt til udførelse på en sundhedsfagligt, veterinær-sundhedsfagligt eller miljømæssigt hensigtsmæssig måde.

skeligt at genstarte minkerhvervet, når værdikæden er brudt, som det er sket i dette tilfælde, jf. boks 4.

Rasmus Jarlov, Konservative, kritiserede Danske Minkfarmere for indsatsen for at sikre, at minkavlen kan genoptages efter forbuddet mod at holde mink ophører i 2022 (Berlingske, 2021b), og han støttede også Danske Minks initiativer for at genstarte minkproduktionen i Danmark.

Gruppen Danske Mink har kontakt til 50 tidligere minkavlere der ønsker at genoplive erhvervet efter 1. januar 2022. Avlerne afventer dog klarhed over kompensation og erstatning for tabet af minkene (Maskinbladet, 2021).

En epoke er slut

Med beslutningen den 4. november om aflivning af alle danske mink var en epoke slut. Forløbet har ikke været kønt – det kan vist alle parter være enige om. Det har dog også været et forløb, hvor man ikke kunne trække på erfaringer fra tidligere og tilsvarende situationer, så beslutningsgrundlaget ville under alle omstændigheder være begrænset.

Forbud mod minkavl i Danmark var et scenarie, som de fleste forskere og analytikere nok havde med i deres overvejelser, når de skulle vurdere fremtiden for den danske minksektor. En fuld nedlukning og aflivning af alle mink med meget kort varsel var dog ikke en mulighed, der findes beskrevet i kendte fremskrivninger af den danske pelssektor, jf. for eksempel Hansen (2016, 2017, 2020c+d) samt Bramsen og Hansen (2021).

Statsministeren understregede også på de

første pressemøder i marts 2020, at der ville ske fejl:

”Jeg har også ved tidligere lejligheder spurgt mig selv og andre, om vi tror, vi kommer til at begå fejl. Svaret er ja. Kommer jeg til at begå fejl? Svaret er givet også ja. Men den største fejl, vi kan begå, det er at tøve, og det byder vi ikke danskerne. Derfor vil vi nu også indføre nye tiltag.” (Statsministeriet, 2020b).

Måske var det godt ikke at tøve og i stedet kræve resolut handling. Dermed reddede man måske folkesundheden og dermed menneskeliv. Det kunne betragtes som rettidig omhu.

Nogle minkavlere vil nok mene, at det var en fejl ikke at tøve. At man kunne have fundet bedre, billigere og mere effektive indgreb ved at tøve lidt og ved at skabe et lidt bedre og mere fælles beslutningsgrundlag. Det skal også ses på baggrund af, at det er nemt og hurtigt at nedlægge minkerhvervet, mens det er meget vanskeligt – grænsende til det umulige – at genopbygge erhvervet igen.

Erhvervsfremmestyrelsen (2001) udpegede for nogle år siden den danske pelsklynge til at være én ud af 11 succesfulde nationale klynger. Pelsklyngen blev skabt gennem næsten 90 års udvikling og baseret på både menneskelige og naturgivne kompetencer. Man kan ikke forvente, at man kan skabe en ny succesfuld klynge på resterne af pelsklyngen.

En de facto nedlukning af den danske minksektor er irreversibel – den kan ikke genstartes igen. Her var den danske minksektor speciel. En unik værdikæde, unikke avlsdyr og unikke kompetencer, som ikke

Boks 4 En dansk erhvervssucces er dræbt med et pennestrøg

Kommentar ved Torben Nielsen, adm. direktør for København Fur, 1993-2016

I 24 år havde jeg den store glæde at være administrerende direktør for København Fur og Dansk Pelsdyravlerforening. Det var en fantastisk branche, flere gange udråbt af Københavns Universitet som Danmarks mest konkurrencedygtige erhverv.

Pelsdyravlernes indiskutable succes skyldes ikke kun den enkelte avlers dygtighed og engagement. Det skyldes i høj grad, at erhvervet var rodfæstet i andelsbevægelsen, og avlerne derfor betragtede hinanden som kolleger og ikke som konkurrenter. Erhvervet havde en enestående vidensdeling og udførte en lang, lang række opgaver i fællesskab, som f.eks. forskning, sygdomsbekæmpelse, avlsprogrammer, salg, markedsføring osv.

Men der har også i de sidste 170 år været en dansk tradition, som man kunne kalde det samarbejdende folkestyre. Vi havde et meget tæt og tillidsfuldt samarbejde med den offentlige sektor i bestræbelserne på at sikre gode rammevilkår for erhvervet, naturligvis under hensyntagen til de samfundsmæssige interesser, der i øvrigt skulle tilgodeses.

Samarbejdet omfattede uddannelsesinstitutioner, universiteter, offentlige institutioner som Fødevarestyrelsen, udenrigstjeneste mv. (Mogens Jensen og Pia Olsen Dyhr var f.eks. fremragende handelsministre for erhvervet). Vi havde tilsvarende et meget godt samarbejde med fagbevægelsen, og erhvervets mange tusinde medarbejdere hørte da også til de bedst betalte i landet.

Dette samarbejde mellem erhvervet, det offentlige, politikerne og fagbevægelsen er den egentlige årsag til erhvervets enestående succes. Den nuværende regering har valgt at vende ryggen til dette samarbejde, har så at sige hældt den danske model ned af brættet. Det startede i juli, da de første danske farme blev inficeret med COVID-19, og kulminerede, da regeringen beordrede samtlige danske mink aflivet. Efter mere end 80 års virke i Danmark blev et enestående erhverv slået ihjel på et meget løst fagligt og juridisk grundlag og uden nogen som helst dialog med erhvervet og øvrige interessenter.

En dansk erhvervssucces er dræbt med et pennestrøg. Ulykken begyndte, da Folketinget gav regeringen nærmest diktatorisk magt som følge af pandemiloven i foråret. Regeringens håndtering af minkbranchen er et skræmmende eksempel på, hvor galt det kan gå, når man sætter folkestyret ud af funktion, når det samarbejdende folkestyre vendes ryggen af en magtfokuseret regering.

Tusindvis af avlere må se deres livsværk, deres erhverv og deres identitet dræbt med et pennestrøg. De menneskelige omkostninger er enorme. Det er en ufattelig tragedie. Danskerne mister arbejdspladser og valutaindtjening.

Regeringen har gjort os fattigere, og alt for mange har mistet tilliden til det politiske system. Lad os håbe og tro på, at Folketinget aldrig igen tillader, at en regering igen kan vende folkestyret ryggen og dermed få mulighed for at træffe katastrofale, enerådende beslutninger. Så har katastrofen da fået en varigt positiv virkning, omend på et meget sørgeligt grundlag.

PS. Det er med grædende hjerte, jeg skriver i datid. Branchen står ikke til at redde, den eksisterer ikke længere.

kan nedlukkes og genopstå igen.

Erfaringer?

Man kan altid håbe, at en tilsvarende pandemi ikke opstår igen, og at det vil være overflødigt at udvikle forebyggende tiltag baseret på denne minksag.

Realistisk set må det forventes, at pandemier opstår igen. Spørgsmålene er derfor hvornår, hvor, i hvilket omfang, hvilken type og med hvilke konsekvenser? Det er nemme spørgsmål, der kan besvares retrospektivt, men som er svære at besvare fremadrettet og på et ofte usikkert grundlag.

Der vil også næste gang være en balance mellem på den ene side at agere hurtigt og effektivt og på den anden side at have konsensus om et fælles og begrundet beslutningsgrundlag. Balancen kan først skabes, når pandemiens omfang er kendt, og så kan det være for sent.

Erfaringerne siger også, at omkostningerne både ved nedlukning og ved fortsat drift er vanskelige at opgøre. Selv politikere, der vedtog nedlukningen, var overraskede over erstatningernes størrelse. Det antyder, at der ikke var den nødvendige klarhed over cost-benefit, da nedlukningen blev besluttet. Her er erfaringen, at de væsentligste fordele og ulemper bør identificeres og kvantificeres på en transparent måde, inden der træffes store beslutninger, der ikke kan omgøres.

Kilder

AgriWatch (2021): Utilstrækkelig dvaleordning får DF og Konservative til at forlade mink-forhandlinger. 25. januar 2021

Berlingske (2020b): Juraprofessorer: Grundloven blev brudt i minksag. Og de peger ikke kun på én regel. 28. november 2020.

<https://www.berlingske.dk/samfund/juraprofessorer-grundloven-blev-brudt-i-minksag-og-de-peg-ikke-kun-paa>

Berlingske (2021a): Organisationer havde helst set dødsstødet til minkerhvervet

<https://www.berlingske.dk/politik/organisationer-havde-helst-set-doedsstodet-til-minkerhvervet>

Berlingske (2021b): Konservativ profil indleder frontalangreb på minkboss: »Han varetager ikke branchens interesser. I: Berlingske Business, 26. januar 2021

Berlingske (2020a): Minkmutation, der har ført til masseaflivninger og stor nedlukning, er med stor sandsynlighed allerede uddød: »Jeg vil vurdere, at den sagens kan være forsvundet«. 6. november 2020.

<https://www.berlingske.dk/danmark/minkmutation-der-har-foert-til-masseaflivninger-og-stor-nedlukning-er-med>

Bramsen, Jens-Martin Roikjer & Hansen, Henning Otte (2021): Fremskrivning af minkbestanden: Opdatering april 2020. 5 s. (IFRO Udredning; Nr. 2020/11).

Dansk Veterinær Konsortium (2020a):

Besvarelse vedr. virkemidler til at forbygge og reducere COVID-19-smitte-spredning imellem mennesker og mink. 18. september

<https://covid19.ssi.dk/-/media/arkiv/dk/aktuelt/sygdomsudbrud/covid19/besvarelse-virkemidler-til-at-forebygge-smitte-mink-menneske.pdf?la=da>

Dansk Veterinær Konsortium (2020a):

Besvarelse vedr. vurdering af effekt af strategi og virkemidler ved COVID-19 i minker og mink. 29. september 2020
https://dkvet.dk/raadgivning/raadgivningssvar/covid-19-i-mink/Vurdering_af_effekt_af_strategi_og_virkemidler_ved_COVID-19_i_mink_29-09-2020.pdf

Dansk Veterinær Konsortium (2020b):

Besvarelse vedr. vurdering af det sundhedsmæssigt forsvarlige i at bevare avlsmateriale fra mink. 10. november 2020
<https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/L77/spm/121/svar/1726725/2302967/index.htm>

DR (2020): 34 minkfarme er ramt af corona: Støttepartier vil forbyde minkavl i Danmark. 30. september 2020.
<https://www.dr.dk/nyheder/regionale/nordjylland/34-minkfarme-er-ramt-af-corona-stoettepartier-vil-forbyde-minkavl-i>

Erhvervsfremmestyrelsen (2001): Kompetenceklynger i dansk erhvervsliv – en ny brik i erhvervspolitikken

Erhvervsministeriet og Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri (2021): Bred aftale sikrer fuldstændig erstatning til minkavlere og følgeerhverv
<https://fm.dk/nyheder/nyhedsarkiv/2021/>

januar/bred-aftale-sikrer-fuldstaendig-erstatning-til-minkavlere-og-foelgeerhverv/

Folketinget (2020): Forslag til Lov om aflivning af og midlertidigt forbud mod hold af mink
https://www.ft.dk/ripdf/samling/20201/lovforslag/l77/20201_l77_som_fremsat.pdf

Folketinget (2021): Kommissorium for en granskningskommission om sagen om aflivning af mink
<https://www.ft.dk/samling/20201/almdel/UFO/bilag/124/2380301.pdf>

Frederiksen, Mette (2020): Hasteforespørgsel i Folketinget. Onsdag den 25. november 2020

Fødevarestyrelsen (2020a): COVID-19 i mink i Danmark – Beslutningsgrundlag. Udarbejdet af Fødevarestyrelsen, Sundhedsstyrelsen, Styrelsen for Patientsikkerhed og Statens Serum Institut 2. juli 2020

Fødevarestyrelsen (2020b): Notat. Citeret i Berlingske den 18. november 2020

Fødevarestyrelsen (2020b): Information til alle minkavlere i Danmark

Fødevarestyrelsen (2020c): Brev til alle minkavlere i Danmark II
<https://www.foedevarestyrelsen.dk/SiteCollectionDocuments/Dyresundhed/Mink%20og%20coronavirus/Udsendt%20brev%20til%20minkavlere%20II%20101120.pdf>

Fødevarestyrelsen (2021): Smittede

minkfarme uge for uge
<https://www.foedevarestyrelsen.dk/Dyr/Dyr-og-Covid-19/Mink-og-COVID-19/Sider/Smittede-minkfarme-uge-for-uge.aspx>

Hansen, Henning Otte (2016): Den danske pelssektor - Struktur, konkurrenceevne og internationale placering. Handelshøjskolens Forlag. 378 p.

Hansen, Henning Otte (2017): Dansk pelsdyravl i fortid, nutid og fremtid. I: Samfundsøkonomen Nr. 4 december 2017 pp. 31-36.

Hansen, Henning Otte (2020c): Dansk minkproduktion: Endelig afvikling eller muligt come back? I: Grovare-nyt. 26, 45, s. 5-6 2 s.

Hansen, Henning Otte (2020a): Aflivning af mink giver milliardstor mavepuster til dansk økonomi: »Det efterlader et alvorligt hul. I: Berlingske 5. november 2020

Hansen, Henning Otte (2020b): Forudsigeligt milliardforslag »passer på statskassen«: Partier bakker op om model, der kan blive endnu dyrere. I: Berlingske 10. november 2020

Hansen, Henning Otte (2020d): Prisboble i pelsbranchen: nu er bunden formentlig nået. I: Grovare-nyt. 26, 15-16, s. 6-7 2 s.

Hansen, Henning Otte (2021): Folkesundhedskortet får politikerne til at lukke øjnene. I: Kristeligt Dagblad. 28. januar 2021

Jensen, Mogens (2020): Minister: Det

kunne ikke vente
<https://www.altinget.dk/artikel/regeringen-mangler-lovhjemmel-for-at-kunne-aflive-alle-mink>

Landbrugsavisen (2021): Venstre vil have faglig udredning af grundlag for aflivning af mink
<https://landbrugsavisen.dk/venstre-vil-have-faglig-udredning-af-grundlag-aflivning-af-mink>

Maskinbladet (2021): 50 minkavlere er klar til at starte erhvervet op igen i 2022. 30. april 2021. Side 7.

Miljø- og Fødevareministeriet (2020b): Besvarelse af spørgsmål nr. 73 (MOF alm. del) stillet 11. oktober 2020.
<https://www.ft.dk/samling/20201/almdel/mof/spm/73/svar/1705123/2268903.pdf>

Miljø- og Fødevareministeriet (2020a): Redegørelse for forløbet vedrørende manglende hjemmel til at udvide den hidtidige indsats med aflivning af mink til hele landet
<https://www.ft.dk/samling/20201/almdel/MOF/bilag/130/2284038.pdf>

Mølbak, Kaare (2020a): Regeringen kritiseres for at aflive avlsmink uden at afsøge alternativer. I: Jyllands-Posten 24. november 2020. Sektion 1 Side 6.

Mølbak, Kaare (2020b): Vi anbefalede ikke at slå alle mink ihjel, siger Kåre Mølbak. I: DR, 16. december 2020
<https://nyheder.tv2.dk/samfund/2020-12-16-vi-anbefalede-ikke-at-slaa-alle-mink-ihjel-siger-kaare-moelbak>

Nørrung, Birgitte (2020): Regeringen

kritiseres for at aflive avlsmink uden at afsøge alternativer. Institutleder på Københavns Universitet I: AgriWatch, 23. november 2020

Pedersen, Tage (2021): Danske Minkavlere: "Vi vil ikke anbefale nogen at bruge dvaleordningen". Formand for Danske Minkavlere/Dansk Pelsdyravlerforening. I: Altinget, 27. januar 2021

Prehn, Rasmus (2020): Minkavlerne blev lovet kompensation straks: De har stadig ikke fået en krone. I: Jyllands-Posten 31. december

SSI (2020a): Risikovurdering. 3. november <https://files.ssi.dk/Risikovurdering-human-sundhed-ved-fortsat-min-kavl-03112020>

SSI (2020b): SSI's svar til høring over L 77 vedr. aflivning af og midlertidigt forbud mod hold af mink
<https://www.ft.dk/samling/20201/lovforslag/L77/bilag/11/2290956/index.htm>

Statsministeriet (2020a): Presse møde den 4. november 2020
<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-den-4-november-2020/>

Statsministeriet (2020b): Presse møde den 17. marts 2020
<https://www.stm.dk/presse/pressemoedearkiv/pressemoede-den-17-marts-2020/>

Sundhedsstyrelsen (2020): Status på initiativer i relation til håndtering af ny corona-virus på minkfarme. Notat. 24. september 2020

